

ALLIANCE NUMISMATIQUE EUROPÉENNE

EUROPEES GENOOTSCHAP

VOOR MUNT- EN PENNINGKUNDE

PUBLICATION MENSUELLE

FONDATEURS — STICHTERS

RENÉ DE MARTELAERE

ANTOINE VANDEN BRANDE

314, avenue Gitschotel, BORGERHOUT-ANVERS (Belgique) Tél. 39.17.51

Décembre 1957

— 12 —

December 1957

NOTES SUR QUELQUES MONNAIES CURIEUSES

(suite)

PALMYRE.

Le Comte du Mesnil du Buisson qui a effectué des fouilles dans les ruines de Palmyre, a trouvé d'antiques monnaies dans les tombeaux. Il s'agit de rondelles de coquillages fossilisés, ayant l'apparence de bagues calcaires. Il existe de ces monnaies au Cabinet des Médailles de Paris.

PAYS BAS.

Monnaie obsidionale frappée au siège de Leyde sur des couvertures de missels découpées.

ROUMANIE.

Il a été retrouvé à Obdia de petits poissons de métal ayant servi de monnaie dans les temps très anciens.

RUSSIE.

Il a été fait au Moyen-Age des pièces de cuir.

SIAM.

Alors qu'en Chine ou en Annam, le monnayage débute plusieurs siècles avant l'ère Chrétienne, l'usage de la monnaie était complètement inconnu au Siam jusque vers le XVIIe siècle. Avant cette époque on procédait par échanges, et les petits coquillages que nous avons rencontré en Afrique sous le nom de Cauris servaient de menue monnaie au Siam sous le nom de Bia.

Il y avait aussi des espèces de coquilles de bronze ou d'argent à bas titre, boursoufflées et vides intérieurement qui tenaient lieu de monnaie.

Vers 1630, les rois de Siam commencèrent à doter leurs états d'une monnaie uniforme et officielle. Ce sont des boules d'argent, plus rarement d'or ayant la forme des cloches appelées « Mo » sur lesquelles les moines bouddhistes frappent en cadence pour accompagner leurs prières ou leurs lamentations.

Ces monnaies globulaires peuvent être classées en deux séries principales :

1°) monnaies de la Dynastie des Ayudhia :

elles portent en contre-marque des petites boules diversement disposées, des fleurs, des lapins, éléphants, buffles, lions, coquilles. On ne

peut les attribuer à un prince précis, faute de document, mais furent fabriquées par les rois suivants :

Prasat-Tong	1630-1656
Si-Sutammarat	1656-1656
Naraï	1656-1688
Pet-Rachat	1688-1703
Prachao-Sua	1703-1709
Taï-Sa	1709-1733
Boromakot	1733-1758
Utumpan	1758-1758
Ekatat-Suryamarin	1758-1767

2°) Monnaies de la dynastie Rama :

Nous ne connaissons pas les monnaies du premier roi de cette dynastie : Pya-Tak qui régna de 1767 à 1782. Par contre il est très facile d'identifier les monnaies de ses successeurs. Elles portent deux poinçons :

a) le poinçon dynastique. Il est circulaire, représente un soleil (rayons et petits points) qui sous forme d'un disque tranchant est l'emblème du dieu Siva.

b) le poinçon personnel de chaque roi, dont nous allons parler ci-dessous :

Roi : Phra-Buddha-Yot-Fa (1782-1809) : Avec le poinçon tchakra (disque tranchant), il existe les pièces de 1 Pay, 1 Songpay, 1 Fouang, 1 Saloung, 1/2, 1 et 2 Ticals.

avec le poinçon Tri (trident dans un trilobe), il existe les pièces de 1 Pay, 1 Songpay, 1 Fouang, 1 Saloung, 1/2, 1 et 2 Ticals.

Avec le poinçon « Unalon » (fleur de lotus, représentée très schématiquement), il existe les pièces de 1 Pay, 1 Songpay, 1 Fouang, 1 Saloung, 1/2, 1 et 2 Ticals.

Roi : Phra-Buddha-Löt-La (1809-1824).

Un seul poinçon représentant l'oiseau Garouda vu de face, qui est l'oiseau sacré du dieu Vichnou. Ce poinçon se nomme « Krut Sio ». On connaît les pièces de 1 Pay, 1 Songpay, 1 Fouang, 1 Saloung, 1/2 et 1 Tical.

Roi : Phra-Nan-Klao (1824-1851).

Avec le poinçon « Prasat » (palais) il existe les pièces de : 1 Pay, 1 Songpay, 1 Fouang, 1 Saloung, 1/2, 1 tical et 1 tical 1/2.

Avec le poinçon « Dok-Maï » (fleur) représenté par une sorte de trident accosté de deux points, il existe les pièces de : 1 Pay, 1 Songpay, 1 Fouang, 1 Saloung, 1/2 et 1 Tical.

Avec le poinçon « Baï-Matum » (baie de fruit), représenté par trois virgules (ou trois pépins) surmontés de deux demi-cercles, on connaît : 1 Pay, 1 Songpay, 1 Fouang, 1 Saloung, 1/2 et 1 tical.

Avec le poinçon « Krut-Sio », oiseau Garouda vu de profil, il existe la pièce de 2 Ticals 1/2.

Avec le poinçon « Chaléo » (étoile de Salomon à 6 branches) il existe la pièce de 1 Tical.

Avec le poinçon « Ruang-Pung » (ruche, représentée par un point central accosté de deux points ayant une queue, ces points surmontés de 3 points et ayant trois points à leur partie inférieure, soit en tout 9 points). On connaît les pièces de 1 pay, 1 Songpay, 1 Fouang, et 1 Saloung ;

Avec le poinçon représentant une tête de flèche, nous connaissons les pièces de 1 Pay, 1 Songpay, 1 Fouang, 1 Saloung.

Roi : *Phra-Chom-Klao-Maha-Mongkut* (1851-1868).

Avec le poinçon « Mongkut » représentant une couronne royale du Siam dans un trilobe, on connaît les pièces de 1 Saloung, 1/2, 1, 2 et 4 Ticals.

Avec le poinçon « Pra-Tao » représentant le Pot à eau Royal mais ne portant pas le poinçon dynastique pour les petites valeurs, nous connaissons les pièces de 1 Att, 1 Pay, 1 Songpay, 1 Fouang et 1 Saloung.

A Suivre.

J. FORIEN de ROCHESNARD

LES TIMBRES-MONNAIE FRANÇAIS

Après la guerre de 1914- à 1918, le manque de menue monnaie a mis les commerçants dans l'obligation de créer une monnaie illégale, sous forme de petits cartons portant une valeur, ainsi que le nom et l'adresse de l'auteur de l'émission.

Certains commerçants cependant, se contentaient, faute de monnaie, de rendre des timbres-poste. A l'usage il s'avéra que les timbres ainsi manipulés devenaient inutilisables et on eut recours à quatre moyens de protection.

1°) Les timbres mis dans de petits sachets de papier cristal, portant le nom de l'émetteur.

2°) Les timbres furent mis en feuilles dans des carnets dont la couverture portait la raison sociale du commerçant.

3°) Le timbre est mis dans une enveloppe métallique recouverte d'une feuille de matière transparente, cette enveloppe comportant une réclame pour des produits divers. Le métal est soit de l'aluminium avec inscriptions en relief, soit en fer, avec inscriptions en couleurs.

Il existe des timbres posés sur un fond de métal peint, d'autres sur fond de papier de couleur, posé sur le métal. Ces fonds en papier existe avec les variétés suivantes :

- a) papier uni
- b) papier strié
- c) papier gaufré
- d) papier à feuillages.

Lorsque le papier est uni ; il porte en général sous le timbre, un cercle blanc avec la marque du fabricant : FYP. marque qui figure également sur l'enveloppe métallique. A titre indicatif, signalons que « FYP » sont les initiales de l'expression : « Fallait Y Penser » qui devint la marque déposée de l'inventeur.

1°) TIMBRES-MONNAIE EN SACHETS.

Sans nom de ville, mais Toulon probablement au grand Paus 5c vert.
BAYONNE. Ville de Madrid, timbre 0,05 orange et 0,10 vermillon.
BOKA. 25c bleu.

LYON. Aux deux passages, 0,05 et 0,25.

PARIS. L. Moreau, Rue St. Dominique, 2 Fr.
 Cousin Frères...
 Perret, 107 Rue St. Lazare, 1 Fr.
 Prunier...
 Coopérative Financière Commerciale et Industrielle...
 Restaurant Duval, 1 Fr.
 Grands Magasins aux Galeries Lafayette, 0,05 vert, 0,10 vermillon, 0,25 Bleu.
 Galeries Lafayette Paris. 0,05 vert, 0,10 vermillon, 0,25 bleu.
 Au Printemps, 0,05, 0,10, 0,15, 0,25.
 Au Bon Marché, Paris, 0,05, 0,10, 0,15, 0,25.
 La Samaritaine, 1 Fr perforé S. M. sans sachet.

ROANNE. O. Menesson, 0,05.

SAINT-ETIENNE. Manufacture d'Armes et Cycles.

TOULON. Au gant d'or - 10c vermillon.
 Maison Castel-Chabre 10c vermillon, 25c bleu.
 Toulon - L. Soulaiges - Toulon 10c vermillon
 Toulon - Boucherie Trou - 5c vert
 Toulon - Gorlier 5c vert
 Toulon - Menagère Economat 15c Vert légères.

20) TIMBRES EN CARNETS.

Aimé Montaillé, Paris ; 1 Fr. (4 timbres de 0,25).
 Au Printemps, 65 × 110, 1 Fr. et 2 Fr.
 Bazar de l'Hotel de Ville, 66 × 55 = 2 Fr. et 60 × 100 = 2 Fr.
 Grands Magasins du Louvre 65 × 55, 4 timbres à 0,25 = 1 Fr.
 65 × 110, 20 timbres à 0,05 = 1 Fr.
 65 × 110, 20 timbres à 0,10 = 2 Fr.
 65 × 110, 20 timbres à 0,15 = 3 Fr.
 65 × 110, 8 timbres à 0,25 = 2 Fr.
 Pharmacie Principale, Paris, 13.4.20, 4 timbres à 0,25 = 1 Fr.

La Samaritaine, 63 × 110, 4 timbres à 0,25 = 1 Fr.

30) TIMBRES SOUS METAL ESTAMPE.

BORDEAUX. Le Girondin, Bordeaux-Paris ; 0,05 vert, 0,10, 0,25.
 CHATELLERAULT. Maison Vieille, 0,05 Orange.
 COGNAC. Essence Vulneaire Jannet, 0,05 vert, 0,10.
 COULOMMIERS. Au coin Musard, Coulommiers, Melun, Nemours,
 0,05 vert, 0,10, 0,15, 0,25.
 LILLE. Brasserie Delasalle Lemaitre, 0,05 vert.
 LE MANS. Raoul Grospron, 0,05 orange.
 NICE. Atlantic Hotel, 0,05 vert.
 PARIS. Machines à Bois H. Lefebvre, 0,05 vert.
 POITIERS. Beucher, Olivier & Cie, 0,25.
 SENLIS. Julien, Chaussures, 0,10
 TOULOUSE. Andrieu, 0,05 vert, 0,10.

Sans indication de lieu.

Batterie de Cuisine G. Carpentier, 0,05 vert (Paris).
 Bières de la Meuse, 0,05 vert.
 Chicorée Pasteur, 0,10.
 Cédit Français, 0,05 vert, 0,10, 0,25.
 Crédit Lyonnais, inscription FYP BTE SGD 0,05 vert,
 0,05 orange 0,10, 0,25.

A suivre.

J. FORIEN de ROCHESNARD

LETTERS ZIJN CIJFERS

Voor vele mensen is « geschiedenis » identiek met « jaartallen leren », en jaartallen leren is geen prettig werk.

Van oudsher heeft men dan ook getracht voor het onthouden van een jaartal een ezelbruggetje te vinden.

Op een manuscript dat dateert uit circa 1450 staat zo een mnemotechnisch middel als hulp aangegeven : dit is incarnacion van der Calysvaert,

« Vierwerf Christus al uut ghespelt
ende Jhesus ende Jhesum daertoegehestelt ».

't Carnacion is het jaartal van de tocht naar Calais in de Honderdjarige oorlog, gerekend AB INCARNATIONE DOMINI, vanaf de vleeswording des Heren, dus vanaf Christus' geboorte. Men vindt dit jaartal door van de woorden Christus en Jhesus (Jhesum is daarvan de accusativusvorm) alle letters, die Romeinse cijfers kunnen zijn, op te tellen : dus is C (=100), I (=1), U (altijd geschreven als V=5) en M (=1000). Wij krijgen dus 4x ChrIstUs : 4x 106=424, uit IhesUs : 6 en uit IhesUM : 1006. Te samen 1436.

Dit incarnacion is een primitieve vorm van een chronogram d.i. een spreuk, waarin een jaartal verborgen zit. Zo bv. het randschrift op een penning geslagen te Amsterdam in 1667 na de tweede Engelse oorlog :

SIC fines nostros Leges tVtaMVr et VnDas

U weet zeker dat de Romeinse D : 500 is en de L : 50.

I + C + I + L + V + M + V + V + D geeft inderdaad 1667. Die spreuk betekent : « zo beschermen wij ons gebied, onze wetten en onze wateren ».

Amsterdam heeft het in dit geval heel gemakkelijk gemaakt, door de letters, die het jaartal vormen, iets groter te maken. Dit is meest het geval op gevels, graven, munten en penningen enz.

Ook van Nederlandse woorden heeft men naar het Latijns voorbeeld chronogrammen gemaakt.

Alhoewel het volgend chronogram niet heel past in de numismatiek, toch houd ik er aan het te citeren, daar het de Geuzen betreft waarvoor er geuzenpenningen geslagen werden. Het gaat nl. over de inname van de Briel in 1572 :

« dIe geVsen VVt engeLandt VertreCken
deVr aLbaes WreCt bestIer
sIJ neMen den briel Vast en ander VLeCken
en VerWaChten den VIant fier ».

Wat uitleg : W=2x V=10 en IJ=2x I=2

Als u dit narekent, zal het U opvallen dat D (=500) niet meetelt, daar het dikwijls de Nederlandse gewoonte is 500 te schrijven als 17, dus niet als een echte D.

Meestal echter zijn de chronogrammen in het Latijn opgesteld, wat geen wonder is, daar verscheidene Latijnse woorden tevens getallen zijn bv. LVX (licht 65), VICI (ik overwon 107), CIVILI (burgerlijk 158), enz.

Aardig is vooral LILICIDIVM (lilieslag 1709) op de penning, geslagen ter herdenking aan de veldslag in Vlaanderen op 2 september 1709 tijdens de Spaanse Successieoorlog, waar John Churchill, hertog van Marlborough, de Franse lelie overwon.

In de Oudheid heeft men aan de getallen, die in spreuken verborgen bleken, magische betekenis toegekend. Men noemde of schreef inplaats van een vervloeking een getal. Ook heilwensen werden voor goede verstaanders in getallen opgegeven.

Deze kleine bijdrage zal U misschien meehelpen om iets nieuws op bepaalde munten of penningen te ontdekken.

Ph. DENYS, Brugge.

DE RUSSISCHE MUNTENSYMBOLIEK

Wie even de Russische moderne kleinsmunt ter hand neemt, ontwaart daarop de letters, meer bepaald de Russische letters : C.C.C.P. en tevens het symbool : hamer en sikkel.

Een beetje uitleg.

Russie (spreek uit : Rjoessie) is de Russische naam voor Rusland, doch « Rusland » is een verouderd begrip. We horen spreken van U.S.S.R. (in Russische letter C.C.C.P.) de Unie van Socialistische Sowjet (D.i. raad) Republieken, een zestig nationaliteiten met eigen cultuur en dikwijls een eigen taal.

Het grondprobleem, de Russische cultuur, vindt een symbolische uitdrukking in sikkel en hamer, die aanvankelijk religieuze symbolen van Oosterse en Westerse godsdiensten waren. De sikkel is de maansikkel van Astarte en de hamer, de onweershamer van Thor.

In deze symboliek komt al dadelijk de tegenstelling tussen het passieve Oosten en het actieve Westen tot uitdrukking.

In de Middeleeuwen wordt de sikkel het kromzwaard der Sarrazijnen, de hamer de strijdmoker der Germanen. In 732 houdt de Germaanse hamer de Mohamedaanse sikkel tegen. Te Poitiers verslaat Karel Martel (martel = strijdhamer) de Sarrazijnen, een slag die in het Roelandslied voortleeft, (te samen met een latere veldtocht van Karel de Groote).

In de nieuwe tijd krijgen sikkel en hamer ook een nieuwe zin. Ze worden tot symbool van landbouw (het zwaard wordt dan omgesmeed tot sikkel) en nijverheid. Maar daarmee blijven ze tevens het symbool van Azië met zijn uitgestrekte landbouwgebieden en Europa met zijn moderne industrie - als Eurazië.

De Sowjetunie stelt zich tot opgave landbouwer en arbeider te verenigen. Artikel 1 van haar grondwet luidt : « De U.S.S.R. is een socialistische staat van arbeiders en boeren ». Dit is het geestelijk klimaat van de U.S.S.R.

In diepere zin vertegenwoordigen sikkel en hamer platteland en stad, Azie en Europa. Hier ligt de eigenlijke opgave van de Sowjet-Unie, tevens afgebeeld op de munten.

Merkwaardig is dat de twee grote lijnen der laatste decennia, Stalin en Molotow, in hun schuilnamen de stalen sikkel en de hamer vertegenwoordigen : « Stalin », is de man van staal, « Molotow » betekent de man van de hamer.

Hoger hadden we het over Astarte en Thor. Een woordje uitleg zou wellicht nuttig zijn.

Astarte in het Grieks, Attar in het Aramees en Astorat in het Hebreuws, werd door alle West-Semietische stammen en volkeren beschouwd als de hoogste godin. Tegenover Baäl, het mannelijke, schepende principe en god van het licht, tevens zon, staat ze als het vrouwelijke ontvangende, voortbrengende principe. De maansikkel was haar symbool en haar heilig dier was de koe of de hinde. Tevens als godin der liefde eiste haar cultus dat jonge meisjes op haar feesten zich prijsgaven en de opbrengst van hun daad aan het heiligdom afstonden of besteedden voor offers.

Thor is een oud Noorse hoofdgod, hij is het symbool van de mannelijkheid en wordt voorgesteld met rode baard en voert een hamer als wapen. Het aan hem gewijde dier is de bok. Buitengewoon talrijk zijn de mythen waarin Thor optreedt. Steeds is deze god bereid de wereld der goden en

mensen tegen de demonische machten te beveiligen. Hij is er steeds op uit getrokken om te vechten of komt van een dergelijke tocht terug.

Hierdoor menen we de sluier wat opgelicht te hebben op Russische moderne munten.

Ph. DENYS, Brugge

UNIEK NED. BOND VOOR SPECIAALVERZAMELAARS

In het maandblad van november publiceerden wij een artikel « DE STILLE RUILHANDEL », overgenomen uit het contactorgaan van « Uniek », de Nederlandse Bond van Speciaalverzamelers van Wetenschappelijke, Kunsthistorische en liefhebberij-objecten, Kunst- en Volkskunstbeoefenaars, etc.

Bij deze gelegenheid beloofden wij aan het bestuur van deze vereniging een advertentie over hun activiteit op te nemen. Deze advertentie laten wij hieronder volgen :

" UNIEK "

NED. BOND VAN SPECIAALVERZAMELAARS

Corr. Adres : Heiman Dullaertplein 41b, ROTTERDAM (W)
Tel. K 1800 53904

De Nederlandse Bond van Speciaalverzamelers « Uniek » zoekt voor haar leden, met hun enorm gevarieerde soorten verzamelingen, allerlei objecten ter overname, zowel *biologische* (gesteenten, fossielen, mineralen, kristallen en andere natuurvondsten, zoals schelpen) ook archeologische zoals gebruiksvoorwerpen uit voorhistorische tijd (aardewerk, kruiken, tegels, urnen, potten, vazen, pijlpunten, vuistbijlen etc.).

Verder munten, penningen curiosa, zoals cameeën uit schelp gesneden, snijwerk in been, hoorn, ivoor, tand, paarlemoer, etc. Ook op grafisch gebied : lucifersmerken, bierviltjes, prentbriefkaarten met molens, schilderij-reproducties, dieren, kastelen, gemeentehuizen, Koninklijk Huis, etc.

Alles moet gaaf en schoon zijn. Postzegel voor antwoord insluiten s.v.p. U krijgt omgaand antwoord. U hoort spoedig weer van ons.

Ook ruilingen zijn mogelijk. Mist u iets, en verzamelt U ? Schrijf ons !

oudheidkundige ontdekking te Castelré

Wanneer begin vorige week Clement Snoeys bezig was met het omspitten van een stuk heide, haalde hij een zakje oude munten boven. Het zakje zelf, dat waarschijnlijk van leder was gemaakt, was totaal vergaan en bij het aanraken hield men enkel stofdeeltjes vast. 126 oude munten waren netjes naast elkaar getast en dateren hoogstwaarschijnlijk uit de Romeinse tijd. Zij zijn ter grootte van een vroeger 2-frankstuk, amper 1 millimeter dik, doch van een zeer stevig metaal (koper-brons) vervaardigd zodat ze moeilijk geplooid kunnen worden.

Door de tand des tijds werden de kanten uitgevreten zodat de letters zeer moeilijk te ontcijferen zijn. Daar de plaats waar de ontdekking werd gedaan, gelegen is op de vroegere Romeinse heirbaan ('s Hertogenbos-Antwerpen) is het wel te verklaren dat het hier oude Romeinse muntstukken betreft.

Uit « Gazet van Hoogstraten », 7 april 1956

DE HEINRICH-PILARTZ-KATALOGUS 1957

Wederom ontvingen wij van de Heer Heinrich PILARTZ, Köln am Rhein, Klingelpütz 16, zijn jaarlijkse verkoopskatalogus. Voor deze uitgave vragen wij uw zeer bijzondere aandacht. Zij bevat inderdaad een aanbod van 240 zogenaamde « Weisspfennige », voortkomen van een zeer belangwekkende vondst voor circa 30 à 40 jaar geleden.

De Heer PILARTZ heeft op 4 platen 48 van deze middeleeuwse munten met voor- en keerzijde duidelijk laten afbeelden. In een kort voorwoord vinden we over deze munten de nodige inlichtingen en op een kaart van het Rijnland zijn de muntateliers aangeduid.

Aan te stippen is ook nog dat in deze katalogus een groot aanbod van Russische munten in koper voorkomt (Nrs 578 tot 1094). Aan deze lijst die bij gebrek aan een standaardwerk voor verzamelaars een zeer nuttig naslag-dokument is, gaat ook een nota vooraf met de namen en jaartallen van de zich opvolgende heersers, waarbij ook de lettertekens van de muntateliers verklaard zijn en ook de tekens van de muntmeesters uitgelegd worden.

In deze katalogus komen verder nog voor Italiaanse, Finse, Pauselijke en Duitse munten (volgens Schwalbach en Jaeger), evenals de noodmunten 1921-1923 van Westfalen.

Alvorens op 64 blz. met het nummer 1670 afgesloten te worden zijn er ook nog Romeins glaswerk, Romeinse lampen, potten, kruiken en urnen, verder nog middeleeuwse kruiken en numismatische literatuur in opgenomen, dit alles evenals de munten aan vastgelegde prijzen.

De katalogus kan bij de Heer PILARTZ aangevraagd worden.

J. M.